

Impulz 2015

- **Timotej Križka: *Pravé umenie* (1, 86–90)**

- K poznaniu vedú rôzne cesty. Cesta rozumu, ktorá hľadá východiská cez poznanie rozumové a empirické. Pomocou filozofie a vedy pátra po Pravde a snaží sa definovať absolútnu hĺbku tajomstva. Popri vede a filozofii je aj umenie cestou poznania. Poznania celistvého, prenikavého, osobitne ľudského. Vo vede ľudské poznanie stúpa po nekonečnom rebríku tvrdení, keď každé ďalšie nové tvrdenie nahrádza tvrdenie predošlé. V umení vzniká poznanie ako obraz, vždy nový, nanovo celistvý a unikátny. Akási pečať absolútnej pravdy, syntéza intuície, citu a rozumu. Pomocou limitovanej, ohraničenej formy zachytáva tajomstvo. Vnemy duchovné pomocou vnemov materiálnych.

- Skutočný umelec spláca dlh za dar, ktorý dostal.

- **biológ a antropológ Bernard Bavink**

- Kde vedec a filozof musia zmĺknúť, tam umelec a prorok môžu ešte hovoriť.
- Veda je sústavou pojmov, vyjadrených slovom. Nie reč tvorí pojmy, ale pojmy si vynucujú výraz v reči. My sme, ale z pohodlnosti, obmedzili rozmyšľanie len na princípe reči. Ak na niečo nevieme nájsť správny výraz, nevieme „zamknúť“ myšlienku do klietky slova, musíme použiť neobmedzené možnosti obrazu. Či už obrazu tvoreného pomocou slova v básni, či pomocou chladného kameňa v soche, alebo farby v obraze. Takto otvárame dušu a vedíme vlastnú skúsenosť hlbokému autentickému zážitku končiacemu v prapodstate bytia.
- Iba v úcte k samotnej matérii môže vzniknúť duch. Ak bude počúvať farby, rozumieť kameňu a mať v úcte svetlo, iba vtedy bude môcť zvíťaziť a zušľachtiť. Iba vtedy sa dotkne skutočnej pravdy. Ako človek, ktorý krotí divokého koňa, musí toho koňa milovať. Tak dosiahne spoločníka, ktorý ho bude niesť životom. Ak sa k nemu bude správať tyransky a presadzovať svoju silu bez rešpektu, tak výsledok bude zotročený a zlomený tvor bez života. Nesmie znásilniť tvar, ale načúvať mu. Rešpektovať ho a milovať pravdu. Obetovať sa pre pravdu samotnú.
- Ak je najlepším opisom chleba hlad, tak si myslím, že v umení by sme sa nemali vyhýbať ani „blatu“. Dielo je vždy inotajom, kde môžeme pomocou zámeny poukázať cez menšie na väčšie. Rozpráva o živote cez neživé. Dobro popisuje zlom. V konečnom nachádza odraz nekonečnosti. Život je plný protikladov a my môžeme čítať tieto protiklady ako dramatické súčasti každého hodnotného diela. Integrita týchto rovín, ktoré sú obsiahnuté naplno v diele nie iba v zriedenej forme, dáva hĺbku dielu samotnému. Práve vlačné momenty života, kde necítíme pravú chuť protikladov, ale akúsi zriedenú gýčovosť, nás mätú a odkláňajú od poznania. Hodnota a hĺbka diela sa vytvára plnou silou protikladov, ktoré sa prelievajú, konfrontujú, a tak vytvárajú prienik cez povrch k jadrú.

- **Edmund Waldstein, OCist: *Politika nostalgie* (1, 91–108)**

- (...) Existuje objektívne dobro, ktoré je poznateľné ľudským rozumom. Sokrates o tomto viedol spor so sofistami svojej doby. Podľa ich názoru neexistuje žiadne skutočné dobro: „Spravodlivosť je prospech silnejšieho.“. Inak povedané, po čom ľudia túžia, to nazývajú dobrom, a ak sú dostatočne silní na to, aby ostatných prinútili sa tejto ich túžbe podvoliť, nazývajú to spravodlivosťou. Sokrates však proti tomu argumentuje, že objektívne dobro skutočne existuje. Dobro je skutočne to, po čom túžime, no nie je dobrom preto, že po ňom túžime, ale naopak, túžime po ňom, pretože je to dobro; túžba je vzbudená dobrom, keď ho spoznáme.
- Toto považujem za jeden z najhlbších vhľadov platónskej filozofie: ľudské dobro je účasťou na vyššom, božskom dobre. Teda naše dobro neleží v prvom rade v nás samých, ale predovšetkým v božskej sfére, a až sekundárne v nás. Božské dobro je viac našim vlastným dobrom ako dobro, ktoré sa nachádza v našich dušiach.

Tento platonistický pohľad bol rozvinutý najprv sv. Augustínom a neskôr sv. Tomášom, ktorý ho spojil s aristotelovským popisom spoločného dobra.

Všimnime si dôležitosť poriadku v Platónovom texte. Božský poriadok (harmónia, krása) je odzrkadľovaný v usporiadaní večných foriem a tie zase vo viditeľnom kozme, v usporiadaní cnostnej duše a spravodlivej politickej spoločnosti.

Sv. Tomáš Akvinský učí, že poriadok je to, čo Boh v prvom rade pri stvorení zamýšľal: každá jednotlivá bytosť odzrkadľuje určitý aspekt Božej slávy, no je to poriadok, harmónia, krása ich jednoty, ktorá najlepšie odzrkadľuje Stvoriteľa:

Mnohorakosť a odlišnosť vecí bola dopredu plánovaná božským rozumom a bola ustanovená v reálnom svete tak, aby stvorené veci stvárnili nadpozemské dobro rôznymi spôsobmi a odlišné bytia mali na ňom rozličný stupeň účasti, aby tak z poriadku odlišných bytí vznikla vo veciach určitá krása.

- Novodobé prírodné vedy vznikli rozhodnutím mysliteľov, ako boli Francis Bacon či René Descartes, nájstť taký pohľad na prírodu, ktorý by umožnil človeku mať nad ňou moc, ovládať ju. Starý aristotelovský pohľad chápal ako cieľ vedy pochopenie sveta takého, aký je. Pre aristotelovské vedy bolo teda najdôležitejším predmetom štúdia dobro. Čo je dobro, ktoré sa príroda snaží dosiahnuť; čo je cieľ, ktorý je sledovaný konkrétnym prirodzeným predmetom. V novej vede sa však takéto otázky stali bezpredmetné. Ak je cieľom vedy moc nad prírodou, potom nemá zmysel hľadať ciele, ktoré príroda sama sleduje, ale nahradiť ich vlastnými cieľmi. Moderné prírodné vedy preto začali ignorovať akýkoľvek aspekt reality, ktorý sa do takéhoto konceptu nehodil. To by samo osebe nebolo problémom, pokiaľ by išlo len o špecifickú metódu pre konkrétne účely, no tento pohľad sa stal univerzálnym spôsobom nazerania na prírodu. Z prírody sa stal gigantický stroj, ktorý sa pohybuje nie príťažlivosťou dobra, ale slepými, matematicky definovanými „silami“.
- **Viliam Judák: (homília na pohrebe kardinála Korca) (2, 12–15)**
 - **Rabíndranáth Thákur**
 - Žiarivé dni – neplačme, že sa pominuli, ale usmievajme sa nad tým, že boli.
- **Michal Čop: *Pochody a referendum* (2, 19–22)**
 - (...) Dejiny ukazujú, že pokiaľ sa kresťania chápu ako tí, ktorí spoločnosť inšpirujú, majú šancu stať sa jej kvasom. Naopak, ak sa chápu ako tí, ktorí majú patent na pravdu, a preto chcú byť autoritatívnymi vládcami spoločnosti, sú odsúdení znovu zopakovať chyby minulosti. Odpoveď spoločnosti na autoritatívnu tvár kresťanstva je reformácia, osvietenstvo či sekularizácia, a nie rozkvet kresťanskej civilizácie.
- **Juraj Šúst: *Laudato si, Laudato si* (2, 44–62)**
 - **kardinál Newman: *Idea univerzity***
 - Dolujte granit žiletkami, priväzujte loď hodvábnym vláknom – potom môžete dúfať, že s takými ostrými a jemnými nástrojmi, akými sú ľudské poznanie a ľudský rozum, dokážete zápasíť s obrami, akými sú vášeň a ľudská pýcha.
- **Ján Čarnogurský: *Návrat Číny* (2, 69–75)**
 - **generál Charles de Gaulle**
 - Meč je os, okolo ktorej sa točí Zem.
- **Alain Besançon: *Úvahy o duchu protestantizmu* (2, 109–130)**
 - (...) V duchovných dejinách často dochádzalo k tomu, že z dogmat, ktorá mala pôsobiť ako majáky, se stávaly spíše hraniční kameny a že miesto svetla z nich byly pásy přes oči.
 - Katolík je v zásadě povolán k hledání pravdy až do konce své pozemské pouti a doufá, že na konci pozná pravdu celou.

- Katolícka cirkev nemôže prijať protestantské učenie o jistote spásy. Dívá sa na ľudí tak, ako keby to boli anďele na Jákobovom žebříku: stúpajú, sestupujú, padajú a znovu stúpajú vzhŕu.
 - **John Henry Newman: *Prednáška VIII. Poznanie vo vzťahu k náboženstvu* (2, 142–165)**
 - Toto vyčítalo kresťanstvu už staroveké pohanstvo, že miesto toho, aby jednoducho upriamilo pozornosť na krásu a príjemnosť, primiešalo do nich bolesť a smútok, že umiestnilo pred radosť slzy, pred korunu kríž, že postavilo hrdinstvo na pokání, že jeho posolstvo o očisti a pekle spôsobuje v duši chvenie, že trvá na názoroch o Bohu a o jeho uctievaní, ktoré je podľa nich podlé, servilné a zbabelé. Myšlienka dokonalého, všadeprítomného Boha, pred ktorým sme menej než atómy a ktorý nás síce milostivo navštívil, no môže nás nielen pozhŕať, ale i potrestať, bola pre nich odpudivá. Svätýňu si urobili z vlastnej mysle, orákulum z vlastných myšlienok a morálne svedomie bolo obdobou geniality v umení a múdrosti vo filozofii.
 - (...) Pokora je jedna z najnáročnejších cností, či už ide o jej získanie alebo rozpoznanie.
 - (...) Pokora či poníženosť, chápaná ako morálna cnosť, spočíva okrem iného v tom, že sa začneme považovať za rovných s nižšími od nás: nie je to len dobrovoľné vzdanie sa privilégií vyplývajúcich z vlastného postavenia, ale skutočná účasť či prijatie podmienok tých, ku ktorým zostupujeme. Toto je pravá pokora, zmýšľať a správať sa, akoby sme boli nízki, nie pestovať si povedomie vlastnej dôležitosti a popritom zaujať nízke postavenie. Takúto pokoru mal sv. Pavol, keď povedal, že je „najmenší zo všetkých svätých“, a mali ju aj mnohí svätí muži, ktorí sa považovali za najväčších hriešnikov. Vo svojich myšlienkach sa zriekajú výsad či privilégií, na ktoré majú podľa ostatných nárok.
 - **rada starovekého mudrca**
 - (...) Voči svojmu nepriateľovi [by sme sa mali] správať tak, akoby sa jedného dňa mal stať našim priateľom.
 - **Branislav Koppal: *Jedinosť Boha: Základný rozdiel medzi islamom a kresťanstvom* (3–4, 41–49)**
 - (...) Ako kňaz som sa stretával s ľuďmi, ktorí nejavili žiadne známky náboženského života, a hoci som im nič nevyčítal, cítili potrebu nejakej apológie, vyjadrenej zvyčajne vetami typu: „Však ja v Boha verím.“. Obyčajne som mal nutkanie opýtať sa: „No dobre, ale čo z toho pre vás vyplýva?“. Ja verím, že Mount Everest má 8848 metrov a planéta Jupiter má 67 nám známych mesiacov, ale tieto skutočnosti mi môžu byť absolútnu väčšinu života ukradnuté. Avšak povedať, že verím v Boha, má dôsledky pre môj život v jeho každodennosti i celku.
 - Kresťanstvo vo vyznaní viery v jedného Boha vychádza z toho, že Zjavenie tohto jedného Boha bolo kresťanmi prijaté s posvätnými knihami židovského národa, ktoré nazvalo Starý zákon, a v týchto knihách má Zjavenie dejinný charakter. Teda zjavenie Boha sa v Starom zákone odohráva predovšetkým v dejinných udalostiach a tie sú vykladané cez ľudské slová – cez príbehy. Boh používa na sebazjavenie stvorený svet a jeho udalosti. To, že sú tieto príbehy Božím zjavením nevyplýva z toho, že by ich Boh diktoval ako v Koráne, ale z toho, že svätopiscov inšpiroval, aby dali správny význam opisovaným skutočnostiam. Takto chápané Zjavenie – cez stvorenie – si ponecháva charakteristiku stvorenia – mnohostrannosť a ľudskosť. To sa odráža aj v charaktere svätých písom Starého zákona – je to zbierka literárnych textov rôzneho druhu, vzniknutých v rozpätí tisíc rokov. K tejto zbierke kresťanstvo pridalo 27 kníh Nového zákona a nazvalo ju gréckym slovom Biblia čiže „knihy“. Ich spojitom je poznávanie Božieho plánu so stvorením sveta a spásou človeka. Preto kresťanské vyznanie Boha ako Stvoriteľa neslúži len na vyjadrenie jeho jednosti a dominancie nad stvorením, ale je aj vyjadrením poznania, že Boh má so stvorením svoj postupne sa zjavujúci zámer.
 - Islam vyznáva, že Korán je Božím slovom, lebo je *nadiktovaný* Bohom, a tiež preto, lebo zjavuje jediného Boha a jeho vôľu a v mnohostrannosti sveta dáva vedieť, komu sa treba klaňať a podrobiť, neupadnúť do idololatrie a po živote sa dostať do raja. Možnosti interpretácie Koránu sú tak veľmi malé.
- Biblia, naopak, *interpretáciu* potrebuje, lebo je to zbierka kníh, ktoré na prvý pohľad nemajú súvis. Vznikli v rôznom období a majú rôznu literárnu formu. Biblia je preto Božím slovom nie je v tom zmysle, že ju Boh nadiktoval, ale skôr v tom zmysle, že Boh *inšpiruje* svätopiscov, aby dali ním chcený význam

tomu, čo ľudia ako *spoločenstvo* v dejinách prežívajú.

- **Rémi Brague: *Ktorý islam je „pravý“?*** (3–4, 62–78)
 - Nemuslimové v Európe majú (...) veľkou potíž zbaviť sa židovských a/nebo kresťanských „brýlí“, s jejichž pomocí si jejich kultura uvykla nahližet skutočnosť.
- **František Mikloško: *Rodina Munkovcov*** (3–4, 90–96)
 - (...) Kristus bol pri všetkej hĺbke a šírke osobnosťou náramne jednoduchou, do ktorej sa vie vcítiť každé dieťa, ktorého každý v podstate vie aspoň vytušiť.
- **Gudrun Kugler: *Problém zákonov o netolerantnej rovnosti*** (3–4, 108–125)
 - **Jean-Jacques Rousseau**
 - Nikdy (...) som si nemyslel, že sloboda človeka spočíva v tom, že môže robiť čo chce, ale že nemá byť žiadnym spôsobom nútený robiť to, čo je proti jeho vôli.
- **Juraj Šúst: *Radosť z evanjelia, smútok z Cirkvi?*** (3–4, 128–143)
 - (...) Potrebujeme kresťanov, ktorí majú zvnútornené učenie Cirkvi a zároveň majú poznanie a pozitívny vzťah k rôznym oblastiam sekulárnej kultúry, a preto vedia spoločnosť aj inšpirovať k vyšším hodnotám. Vedia, že ak nebudú schopní inšpirovať kultúru, o chvíľu nebude čo brániť. Bez pestovania kultúrnej šírky sa snahy kresťanských laikov vo verejnom živote aj v politike budú javiť ako nepríťažlivé až komické retro.
- **Jana Nevoľníková: *Deväť poviedok*** (3–4, 163–166)
 - **Milan Rúfus**
 - Rozprávky nevznikli preto, aby deti zaspali, ale aby sa dospelí zobudili.